

01.03.23р. 04гр. укр. літ.

Доброго дня! Тема уроку. Григор Тютюнник. Життя і творчість письменника. «Три зозулі з поклоном». «Вічна» тема «любовного трикутника» в новітній інтерпретації

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:

moshev2020@icloud.com

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

1. Перегляньте. Життєпис Григора Тютюнника. “Три зозулі з поклоном”
<https://www.youtube.com/watch?v=22EFaHyW-Ig>

2. Перегляньте. Григор Тютюнник (Три зозулі з поклоном)
<https://www.youtube.com/watch?v=cvXRDG1hH0k>

3. Перегляньте. Григор Тютюнник «Три зозулі з поклоном» | Новела
https://www.youtube.com/watch?v=V_mLxTsdB7o

- Було і буде так в усі часи:

Любов, як сонце світу відкриває

Безмежну велич людської краси.

Тому Господь її завжди благословляє.

(Біблія)

Мало бачити. Мало розуміти. Треба любити.

Немає загадки таланту, є вічна загадка любові.

Григор Тютюнник

Кохання, любов – це слова синоніми.

Кохання. Це почуття оспіване поетами усіх віків і поколінь, проте і сьогодні залишається загадкою людської душі. Воно своєю невидимою рукою торкається струн серця і виграє ніжною мелодією, спонукаючи до певних дій, непередбачених вчинків.

Кохання — прекрасне почуття. Воно залишає слід на все життя. В. Винниченко писав: «Кохання приходить зразу, в один момент і може одійти з такою ж раптовістю і несподівано. Любов приходить помалу, непомітно, стає господинею і одходить трудно, з муками і смертю»

Символічним втіленням добра, людяності, мудрості постають перед нами герої новели Григора Тютюнника «Три зозулі з поклоном», яку ми сьогодні розглянемо на уроці.

Григор Тютюнник — майстер "малої прози". Сюжети своїх творів він брав із життя, із власних спогадів. Письменник був надзвичайно спостережливим, тому він легко знаходив тему для чергової оповіді. Кожну новелу митець спершу довго виношував у думках. Не раз він говорив своїм друзям: *"Мені здається, що спочатку йде робота душі. Часом напружена, інколи прихована. Але постійна робота душі. І колись настає мить, що вигострилась думка до краю, біль серця такий, що воно обкипає кров'ю, а напруга така, ніби кожен нерв, як напнута струна на скрипці, ледь-ледь торкни, і він застогне словом. Цей процес схожий, як ото лінза збирає сонячні промені в один пучок. Так і тут: думка, серце й нерви повинні сконцентруватися в слові"*. Саме так народився і найкращий твір Гр. Тютюнника — "Три зозулі з поклоном".

Хвилює він душі читачів своєю глибокою щирістю, відвертістю і трагізмом. Поштовхом до написання твору стала пісня, яку почув Григор Тютюнник у Будинку творчості в Ірпені. 1976 р. сюди завітав сліпий бандурист, який виконував народні пісні. Особливо вразила письменника пісня "Летіла зозуля через мою хату...". Ще не стихли звуки бандури, як Григор схопився з місця й побіг у свою кімнату. Можливо, рядки з народної пісні викликали у письменника асоціацію і долею батька, з питанням кохання у його житті.

Новела присвячена "любові всевишній". В українській мові епітет "Всевишній" використовується у сполученні зі словом "Бог", він є синонімічним до слів християнський, вселенський. У часи написання новели в суспільстві велася активна антирелігійна пропаганда. Можливо, автор новелою прагне повернути своїх читачів до основ християнської духовності, підкреслює велич і святість найкращого людського почуття — кохання. Головними героями новели Гр. Тютюнника є Михайло, Марфа Яркова і Софія, стосунки між якими характеризуються поняттям "любовний трикутник".

- **Тема "любовного трикутника"** не нова в українській літературі. З любовним трикутником ми зустрічаємося в таких творах, як "Украдене щастя" І. Франка, "Маруся Чурай" Л. Костенко.

Чим же ситуація, зображена в названих творах, відрізняється від описаної в новелі Гр. Тютюнника? У новелі зображено складний духовний конфлікт. Нашу увагу автор зосереджує не на подіях твору, а на почуттях героїв, їхніх пристрастях, переживаннях, які й рухають сюжет твору, розширюють його часові, просторові межі. Конкретна життєва ситуація, описана у новелі, змушує читача замислитись над питанням, які ж цінності людського життя є насправді вічними, тому він разом із героями починає шукати гармонійного розв'язання конфлікту. Герої такі різні, але єднає їх страждання, чиста любов як найвище мірило вартості людини. Ця любов не має нічого спільного з тілесним потягом. Вона піднеслася значно вище від земного. Співчуття, любов до ближнього, милосердя і всепрощення є визначальними для персонажів новели. Ці риси характерні для української людини, яка сповідує християнську мораль.

Як ви зрозуміли, сьогодні ми будемо говорити про кохання. Це почуття оспівували поети всіх віків. Воно своєю невидимою рукою торкається струн серця й виграє ніжною мелодією. Для когось любов – це велике щастя, а для

когось – страждання та мука. Герої твору «Три зозулі з поклоном» Григора Тютюнника теж любили, але чи були щасливі?

Робота над темою уроку

Новела «Три зозулі з поклоном» чи не найглибше з усіх творів віддзеркалює внутрішній світ Григора Тютюнника, його світобачення.

Поштовхом до написання новели послужила, здавалось, незначна подія. До одного будинку творчості завітав сліпий бандурист, який виконав пісню «Летіла зозуля через мою хату...», у якій розповідалося не просто про нещасливе кохання, а про вічне, не переборне ніким і нічим страждання людини.

Очевидці розповідають, що почувши цю пісню, Григійр Тютюнник підхопився і побіг до своєї кімнати. Так народилася новела «Три зозулі з поклоном».

Звучить пісня «Летіла зозуля через мою хату...»

<https://www.youtube.com/watch?v=Pytu3F5T-bY>

У всіх піснях зозуля – це символ туги, смутку.

Давня легенда говорить, щоб позбавити мук людину, яка палко кохала, але без взаємності, через старця їй передавали своєрідне привітання: «Три зозулі з поклоном». Це означало: залиш мене, забудь, відпусти.

Новелу «Три зозулі з поклоном» вважають перлиною літератури 20 століття, бо у ній Григійр Тютюнник вічну тему кохання висвітлив по – новому, без трагедійного фіналу та негативу. Головна ідея цього твору - це возвеличення любові, як найвищої духовної цінності, яка піднімає людину над буденністю, очищає душу, тримає її на цьому світі.

Новела, як ви помітили, складається з трьох маленьких новел і обрамлення. Лист зміщує часові площини, наближає батька до сина, син - студент відкриває для себе батька ніби заново, глибше, знайомиться з коханням Марфи до нього і розуміє, що сім'я для батька стоїть на першому місці.

Прослідкуємо, як зображено любовний трикутник у п'єсі «Украдене щастя» Івана Франка

(Михайло, повернувшись з армії, зустрівся з коханою дівчиною Анною, яка обдурена братами, що Михайло загинув, вже вийшла заміж за доброго немолодого Миколу. Михайло думає лише про себе, не дбаючи про Анну (пішов поговорити по селу) та про Миколу, який тяжко переживає їх зустрічі, а інколи у

його ж хаті. Микола не витримує цього і вкорочує віку своєму кривднику. Життя трьох людей загублене).

- Пригадайте любовний трикутник, зображений у драмі «Лісова пісня». Мавка, Килина, Гриць. Гриць за зраду перетворюється у вовкулаку і замерзає.

Як ви помітили, що у літературі традиційно любовний трикутник зображено трагічно.

- Як ви думаєте чому?
(Тому, що їх герої постають егоїстами, вони хочуть забрати, а значить знещасливити когось.)

В новітній інтерпретації зображує любовний трикутник Г. Тютюнник у новелі «Три зозулі з поклоном». Прослідкуємо, як це йому вдалося.

Запитання за текстом новели:

- **Який епіграф узяв Г. Тютюнник до цієї новели?**
(*Любові всевишній присвячується...*)
- **Чому письменник вжив епітет всевишній, а не великій?**
(*Епітет Всевишній вживається в українській мові зі словом Бог. Він написав любові всевишній, щоб підкреслити велич і красу людського почуття.*)
- **Що послужило написанню новели «Три зозулі з поклоном»?**
(*Реальна любовна історія батька, якого дуже любила жінка старша за нього. Коли його забрали 1937 році, мати, розгубившись з горя, кинулася до цієї жінки по допомогу. Вона збрала все необхідне для батька. Підсвідомо Григій Тютюнник готувався до написання цього твору все своє життя. Поштовхом стала незначна подія. 1976 році Г. Тютюнник слухав спів народних пісень сліпого бандуриста, та коли прослухав пісню «Летіла зозуля через мою хату», то, як згадують очевидці, Тютюнник підхопився і побіг до себе в кімнату. Так народилася новела .)*
- **Чим починається новела «Три зозулі з поклоном»?**
(*Приїздом сина – студента до матері Софії.*)
- **Про що запитав син у матері після зустрічі? Зачитайте за особами.**
(*«Мамо, - ..... схожий.»*)
- **Сценка. Діалог Марфи з поштарем Левком.**
(*«Сидить на поріжку..... тепер несіть Софії»*)

- **Що снилося та привиджувалося Михайлові на засланні? Знайдіть у тексті.**
(«Сю ніч..... тільки привиджується»)
- **Що у листі прохає переказати Марфі Михайло свою дружину і чому? Зачитайте.**
(«Соню ! Не суди мене гiрко..... доки й житиму.»)
- **Якою була Марфа ? Зачитайте з тексту новели.**
(«Марфа - тоді її в селі за маленький зріст .....і ждала»
«На ганку Карпової хати ...бо волосся вмирає раніше ніж людина. Голосок у неї...»)
- **Чому Софія не вважає Марфу за суперницю?**
(бо вірить чоловіку і своєму кохання)
- **Чи була Софія щасливою в шлюбі з Михайлом?**
(Так. Бо він любив її і маленького синочка)
- **Чому не нагримала Софія на Марфу, коли та перестрівала поштаря і прохала потримати листа?**
(Тому що вона цінувала кохання і вірила, що Марфа не завдасть їй шкоди)

Асоціативний куш

- **Які асоціації викликає у вас слово Марфа?**
  - лагідна;
  - тиха;
  - здатна на велике кохання;
  - вірна;
  - з чистою душею;
  - порядна.
- **Яким був Карпо, чоловік Марфи? Німа сценка.**
" А Карпа хоч викинь ..... Карпо (чоловік Марфи) тьопає (ість) як за себе кидає..."
"Товстопикий був, товстоногий. І рудий ... . Як стара солома ..."
- **Чому Марфа не любила чоловіка? Якби він був зовнішньо красивим, чи змінило б це ставлення Марфи до Карпа?**

(Справа не у зовнішній красі, а у черствості душі, байдужості до прекрасного. Його не цікавить душа Марфи, тому Марфа й прожила з ним всього два роки, а за всі сто. Йому б лише галушки)

- **Що таке художня деталь?**

(Я б сказав , що це вдала знахідка письменника, це слово чи сполучення слів , які влучно розкривають людину. Наприклад, галушки – художня деталь , яка характеризує обмеженість Карпа.)

- **Який вигляд мав Михайло до заслання в Сибір та за два роки перебування там?**

(«Тато ж ...він якось і не старів до а в грудях так і потерпне.....»)

В останньому листі від тата Михайло пише «Учора дав мені товариш скалку від дзеркальця..... до ні, не іній.»)

- **Якби Михайло повернувся із Сибіру постарілим і хворим, то чи перестала б любити його Софія?**

(Я думаю що вона стала любити свого чоловіка ще більше)

- **А чи стала б переманювати Марфа до себе Михайла?**

(Звичайно ні, бо Марфа любила його високою любов'ю , як Петрарка Лауру. Вона б дотримувалася народної мудрості «На чужому нещасті, щастя не досягнеш»)

Назвіть спільні риси характеру Марфи, Софії, Михайла:

- Здатність на велике кохання
- Душевна чистота
- Любов до прекрасного, всі люблять співати,
- Порядність,
- Вірність,
- Тонке розуміння одне одного,
- Здатність відчувати чужий біль,
- Внутрішня та зовнішня краса,
- Взаємоповага).

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Дослідницьке завдання

Духовність українського народу є національною цінністю. Українське народознавство охоплює знання й про фольклор, а саме прислів'я, приказки, пісні, казки, які формують у нас гуманні погляди на життя, є мудрими настановами та переконливими аргументами народної духовності, народної

моралі, основою яких є совість, честь, патріотизм, правдивість, милосердя, людяність.

Ви вдома повинні були підібрати прислів'я, приказки, народні пісні, які б характеризували героїв новели «Три зозулі з поклоном». Учні зачитують до характеристики головних героїв.

Михайла:

1. *Добре ім'я краще багатства.*
2. *Душа душу чує, а серце серцю вість подає.*
3. *З щирого серця ніхто не сміється.*

Марфи:

1. *Ліпше весь вік діувати, як з нелюбом проживати.*
2. *В чуже щастя не вкупитися.*
3. *Кого кохає, за тим і зітхає.*
4. *Жаль ваги не має, кого раз серце любить, з тим і помирає.*
5. *Є що їсти й пити, та нема з ким поговорити.*

Софії:

1. *Де любов, там і щастя.*
2. *Виплакала карі очі за чотири ночі.*
3. *Із щастя та горя скувалася доля.*
4. *Не всі люди однакові: той любить дівиці, той - молодиці, а той -паляниці.*

- Які українські пісні знайшли до характеристики персонажів?

Українська народна **пісня «Журавлина пісня»** припала мені до душі. Ці рядки нагадують мені велике кохання та вірність Михайла і Софії:

*«Ой журавлику, на жур-березі
Твоя суджена помира»
Підставля крило під її крило,
Не злетить у вись,
Ой журавочка.
Доки сніг не ліг,
Доки сил було,
Доки сам не впав на світаночку.»*

Українська народна **пісня «Лебедина вірність»** нагадує вірність у коханні героїв твору.

*«Мчать літа на крилах. Рік мина як день.
Лебедина вірність є поміж людей.»
«Лебедів на вікнах випише зима,*

*але у любові старості нема.
Пригорнусь до тебе, як у юні дні.
Лебединий колір є у сивині».*

Українська народна **пісня «Плаче захмарене небо»**. Я хочу зачитати рядки з цієї пісні, які нагадують Марфу:

*«Більше побачень не буде
Різні лежать нам путі.
Серце моє не полюбить
Більше нікого в житті.»*

Треба прислухатися до мудрих настанов народної творчості, недарма існує прислів'я «Народ скаже, як зав'яже», а Максим Рильський влучно відмітив:
Немає мудріших ніж народ учителів.

*У нього кожне слово-це перлина,
Це праця, це натхнення, це людина.*

Лінгвістична хвилинка

✓ Що означає ім'я Софія?

(Софія – це мудрість, вона добра, щедра в усьому, готова прийти на допомогу. Свята Софія була дуже мужньою жінкою, турбувалася за інших, саме вона була матір'ю Віри, Надії, Любові)

✓ Що означає ім'я Марфа?

(Ім'я ж Марфа означає володарка, наставниця. Марфа однолюбка, віддана сім'ї, ніколи не втрачає присутності духу, навіть у найскладніших ситуаціях.)

✓ Що означає ім'я Михайло?

(ім'я Михайло означає "дуже компанійська людина", намагається все робити вірно і добре, дуже чуйний. Взагалі-то за церковним календарем Михайло досить важлива постать, він є охоронцем людей і посідає одне з перших місць серед архангелів.)

✓ Які образи символи використані у творі?

(зозуля – символ туги;)

Три зозулі з поклоном - це своєрідне привітання означало: забудь, покинь, залиш мене, відпусти. Відомо, зозуля гнізда не мостить, тож людина повинна була зрозуміти, що її кохання приречене, не матиме у відповідь такого ж почуття.

Сосна – символ рідного житла, спроба щось лишити по собі.)

Число три - символ щастя

Чорна хустина – печаль

Ромашка – чистота

Робота з теорії літератури

- Що таке новела?

(Новела – різновид оповідання. Це невеликий розповідний твір про якусь незвичайну життєву подію з несподіваним фіналом.)

- Знайдіть у тексті художні засоби: метафору, порівняння, епітет, фразеологізм, повтори.

Повтори(«...а Марфа біжить на роботу, птахою летить.»
«Вітер сушить - не висушить сльози у її очах»)

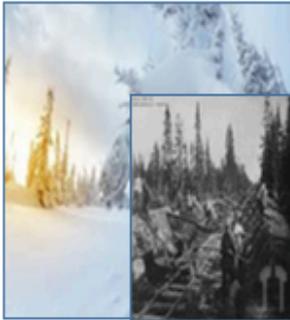
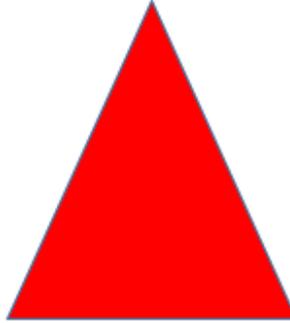
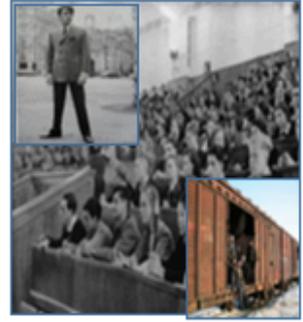
Фразеологізм «Карпо тьопас як за себе кидає.»

Порівняння «і рудий... Як стара солома »

«...а сльози в очах – наче дві свічечки голубі»

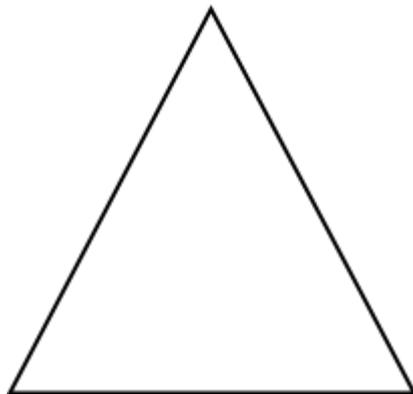
Метафора «очі так і печуть»

Сюжет новели Григора Тютюнника «Три зозулі з поклоном»

Характеристика образів

Михайло (рівний, подібний до Бога)

Софія

Марфа

(мудрість, розум)
володарка)

(пані, господиня,

Герої твору здатні на велике кохання, були чисті душою, вміли відчувати чужий біль, співчували і переживали.

Софія – спостережлива, розуміюча, співчутлива, надійна, вірна і любляча дружина, сильна духом, терпляча.

Софія мудра у своїй любові, тому «спогади її вже не щемлять, не болять – вони закам’яніли».

Михайло – ніжний, чуйний, люблячий батько, вірний чоловік, порядний, працелюбний, відчуває чужий біль, терплячий. Михайло за тисячу верств чув Марфу, проте не зрадив ні дружину, ні сина, бо відчував відповідальність за них.

«Тато ж... він якось не старів, однаковий зоставався і у двадцять, і в тридцять годочків. Сокіл був, ставний такий, смуглий, очі так і печуть чорнючі. Гляне, було, просто гляне, а в грудях так і потерпне.»

«А востаннє, як бачила його, то вже не пекли (очі), а тільки голубили – такі сумні. Дивиться ними – як з туману.»

Марфа – тиха, лагідна, чиста душею, здатна на велике почуття, незрадлива, порядна, вміє відчувати душею, тужить, переживає, страждає, мучиться.

Біль Марфиної душі переходить в тугу і страждання, але витримати можна все, коли серце переповнене світлим почуттям.

«Марфа серцем чула, коли від тата приходить лист. Вона чула його, мабуть, ще здалеку, той лист; мабуть, ще з півдороги. І ждала. Прийде до пошти, сяде на поріжку – тонесенька, тендітна, у блаженській, вишиваній сорочці й рясній спідничці над босими ногами. І сидить, сяє жовтими кучерями з-під чорної хустки.»

«А Марфа біжить на роботу, птахою летить, щоб дов’язати до вечора свої шість кіп, і вітер сушить – не висушить сльози у її очах.»

Новела «Три зозулі з поклоном» схожа на притчу, і автор нас підводить до висновку: любов – почуття, незалежне від людської свідомості, і волі, бажання, моралі, воно ніби дається якоюсь вищою силою, тому мусить лишатися поза осудом чи запереченням, має право на існування.

Складання сенкану до слова любов.

Любов.

Вірна, справжня.

Полонить, чарує, надихає.

Любов – це велика сила.

Щастя.

Любити – то найвище призначення людини. Це почуття підносить людину, робить її духовно багатою. Тому й уклонився автор героям, заявивши нам, що людина гідна високої любові, даної Богом.

Розшифруй рядок.

Вднйгднкхнн – цлжтт.

Відповідь: В одній годині кохання – ціле життя. (Оноре де Бальзак)

Висловіть своє ставлення до твердження.

Поділяю

**Частково
погоджуюсь**

**Не
погоджуюсь**

Метод «Незакінчені речення»

1. На сьогоднішньому уроці для мене найбільшим відкриттям було...
2. У новелі «Три зозулі з поклоном» автор порушив проблеми...

Домашнє завдання

1. Написати твір «Нерозділене кохання: щастя чи страждання?»